

Juhtumipõhine lähenemine

Sotsiaalhoolekande seaduse (edaspidi SHS) § 9 lõige 1 sätestab, et kui inimene vajab pikaajalist ja mitmekülgset abi tuleb tema iseseisva toimetuleku parandamiseks lähtuda juhtumikorralduse põhimõttest. Näiteks, kui inimese toimetulekut takistavad probleemid on mitmes eluvaldkonnas ning inimene vajab kompleksset abi, mis eeldab mitme erineva valdkonna spetsialistide koostööd, koostatakse juhtumiplaan ja tegevuskava, mis hõlmab vajaduse hindamist, abi planeerimist ja abimeetmete rakendamist.

Juhtumikorralduse protsessi eest vastutab üldjuhul sotsiaaltöötaja, kelle poole inimene pöördub ning kes juhtumit koordineerib. SHS § 15 alusel lasub kohalikul omavalitsusel (edaspidi KOV) hindamiskohustus ja kohustus teha otsus abi andmise kohta.

SHS § 15 lg 1 alusel selgitab KOV välja abi saamiseks pöördunud inimese abivajaduse ja sellele vastava abi. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt tuleb lähtuda abivajaduse väljaselgitamisel inimese terviklikust lähenemisest abivajadusele, võttes arvesse tema toimetulekut ja ühiskonnaelus osalemist mõjutavaid asjaolusid, sealhulgas:

- 1) inimese personaalse tegevusvõimega seonduvaid asjaolusid;
- 2) inimese füüsilise ja sotsiaalse elukeskkonnaga seonduvaid asjaolusid.

Parktikas peab toimima see järgmiselt:

Inimene pöördub abi saamiseks oma rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgsesse KOVi, kus sotsiaaltöötaja (kes üldjuhul jääb selle inimese juhtumikorraldajaks) hindab ära inimese tervikliku abivajaduse. Hindamise läbi viimisel on hea toetuda STARis olevatele viiele eluvaldkonnale (suhted sotsiaalvõrgustikuga, majanduslik olukord, eluase ja elukeskkond, tervislik seisund ja elustiil, töötamine ja õppimine), mis aitab hindamisel välja selgitada, millises valdkonnas inimene kõige rohkem abi vajab. Hindamistulemusest peab selguma millist abimeedet inimene tegelikult vajab. Toimetulekutoetus on üks osa abimeetmest, üldjuhul vajab inimene täiendavalt toimetulekutoetusele veel toetavaid sotsiaalteenused (nt võlanõustamisteenus, tugiisikuteenus vms). Hindamistulemusena peab selguma inimese sotsiaalne seisund, kas inimene töötab, õpib, on töötu, kodune, pensionär jne. Kui hindamistulemusena selgub, et inimene vajab pikaajalist ja mitmekülgset abi, siis tuleb kaaluda inimesele juhtumiplaani ja tegevuskava koostamist. Tegevuskavas püstitatakse koos inimesega eesmärgid, mille poole püüeldakse ning millised tegevused toetavad ja abistavad inimesel iseseisvalt igapäeva eluga toime tulla. Samuti märgitakse tegevuskavva ära võrgustiku liikmed, kes aitavad püsitatud eesmärgid ellu viia (nt Töötukassa, MTÜ, kes pakub erinevaid toimetulekuga seotud teenuseid, rehabiliteerivad teenused jne).

Kas isik peab olema Töötukassas arvel, et taotlema KOVist toimetulekutoetust?

SHS § 131 lg 1 kohaselt on toimetulekutoetuse eesmärk isikute iseseisvat toimetulekut soodustava ajutise abimeetmena leevendada abi vajavate isikute ja perekondade materiaalsel puudust, tagades minimaalsed vahendid esmavajaduste rahuldamiseks. Toimetulekutoetus on vaesuse leevendamise abinõu, mis peaks tagama vaid kõige minimaalsema ehk vaid esmavajadused ja sellest lähtub kogu toimetulekutoetuse kontseptsioon. Toimetulekutoetus peaks olema ajutine abimeede, mille raames pakutakse inimesele igakülgset abi selleks, et ta ei sõltuks enam sotsiaaltoetustest. KOVil tuleb toimetulekutoetuse määramisel ja maksmisel esmalt lähtuda SHS § 134 lõikes 3 sätestatule, kus KOVil tuleb toimetulekutoetuse määramisel hinnata, kas toetuse taotleja või mõni tema perekonnaliikmetest vajab lisaks toimetulekutoetusele ka muud sotsiaalhoolekandelist abi. Kindlasti ei vaja kõik toimetulekutoetuse saajad muid abimeetmeid (eriti need, kes saavad toetust 1-2 kuul ning on

ajutiselt hätta sattunud), kuid paljud neist siiski vajaks ulatuslikumat abi, mis toetaks paremini inimese toimetulekut.

Pikaajalised toimetulekutoetuse saajad on kindlasti sihtgrupp, kelle puhul tuleks selgeks teha toimetulematuse põhjused ning väljaselgitatud vajadustele tuginedes pakkuda ka muid vajalikke abimeetmeid. Näiteks võib perel olla abi vaja selleks, et poest soodsamaid toiduaineid valida (inimene ei pruugi mõista, et vaatama peaks nt kilohinda mitte mingi konkreetse toidukoguse maksumust) ning abi võib olla vaja ka selleks, et üldse õppida ise toitu valmistama ja mitte osta vaid poolfabrikaate või hoopis valmistoitu. Ka selline tegevus võiks kuuluda näiteks toimetulekuõppe alla, millega toimetulekutoetuse maksmist siduda (§ 134 lg 4 p 5).

Toimetulekutoetuse maksmine ei tohiks olla eesmärk omaette, vaid see peaks panustama üldise toimetuleku paranemisse ning see eeldab kohalikul omavalitsuselt ka vajalike teenuste loomist ja pakkumist. KOVi sotsiaaltöötaja peab tegelema inimese sisuliste probleemidega. Inimene ei pea teadma, mis on tema vajadused, kui ta KOV-i pöördub, vaid KOV peab inimest tervikuna käsitledes tuvastama probleemid ja pakkuma välja potentsiaalsed lahendused. Juhtumikorralduslik lähenemine tagab efektiivsema abi osutamise.

SHS § 134 lg 4 p 2 sätestab, et kohaliku omavalitsuse üksus võib jätta toimetulekutoetuse määramata või vähendada määratavat toimetulekutoetuse summat, kui toetuse taotleja või toetust taotleva perekonna liige on töövõimeline tööealine isik, kes ei tööta ega ole Eesti Töötukassas töötu või tööotsijana registreeritud.

SHS § 134 lõige 4 sätestab erinevaid mõjutusmeetmeid, mida KOV saab rakendada inimese motiveerimiseks/mõjutamiseks ja tema elukvaliteedi parandamiseks. Abivajaja suunamine töötukassasse on kindlasti üks hea variant tööle asumise soodustamiseks, kuid see ei ole kindlasti ainus võimalus. Tuleb hinnata inimese potentsiaali ja võimekust tööturul osalemiseks. Näiteks tõsiste alko- või narkoprobleemidega inimest ehk ei ole mõistlik suunata kohe töötukassasse, vaid pigem rehabiliteerivale teenusele. Äsja vanglast vabanenud inimese puhul võib samuti olla vaja enne tööturule asumist mingeid rehabiliteerivaid, toimetulekut soodustavaid teenuseid (näiteks KOV enda poolt korraldatud teenused).

Toimetulekutoetuse määramisest keeldumine või selle vähendamine SHS § 134 lõike 4 alusel on KOVi kaalutusotsus, otsuse tegemisel tuleb lähtuda eelnevalt läbi viidud isiku tervikluust abivajaduse hindamistulemusest sh silmas pidades inimese individuaalseid erisusi. KOV peab veenduma, et toimetuleku mitte määramisel või summa vähendamisel ei jää inimene või tema perekonna abivajadus katmata, kaaluda tuleks sel juhul muude toetavate või abistavate sotsiaalteenuste või sotsiaaltoetuste osutamist/määramist.